

A kézirat leadásának időpontja: 2018. október 15.
Az elfogadás időpontja: 2018. november 28.

GRUBER Enikő

dr.gruber.eniko@gmail.com
Budapest, Magyarország

MILYEN SZEREPE VOLT A PIONÍRÚJSÁGNAK A JUGOSZLÁV IDENTITÁS MEGERŐSÍTÉSÉBEN?

A tanulmány részlet az Eötvös Loránd Tudományegyetem Történelemtudományi Doktori Iskolájában megvédett doktori értekezéséből: a *Pionírújság* (1947–1958) átfogó elemzése. Az adott szöveg ismerteti a pionírság fogalmát, a pionírszervezet felépítését és működését, a gyermeklap létrejöttének körülményeit, szerkezetét és a jugoszlávság fogalmának előfordulását az újság hasábjain.

Kulcsszavak: Pionírújság, pionírmozgalom, identitásformálás, jugoszláv önkép, manipuláció

A pionírság fogalma

A második világháborút követően a kommunista országokban – szovjet mintára – pionírszervezeteket alakítottak. A Balkánon Jugoszlávián kívül Romániában, Bulgáriában és Albániában, Közép-Európában Magyarországon, Cseh-szlovákiában és Lengyelországban, Európán kívül pedig Kubában, Észak-Koreában és Kínában működtek. Különböző elnevezésekkel találkozunk a kisdobostól és az úttörőtől kezdve a *Haza sólymáin át* (*Soimiiipatriei*) egészen a *Szeptember kisgyermekéig* (*Septemvriiche*), elsődleges célja azonban mindnek ugyanaz volt: a gyermekek egyoldalú kollektív ideológiai tudatának alakítása. Úgy tartották ugyanis, hogy ennek a generációnak nagy szerepe lesz a jövő társadalmának fejlesztésében, és ez csakis a szocialista eszmék szellemében valósulhat meg. Ezért külön hangsúlyt fektettek az iskolán kívüli oktatásra, ami a kommunista párt ellenőrzése és felügyelete alatt zajlott. Egyes országokban, mint például Magyarországon vagy Romániában, már az iskoláskor előtti intézményekbe bevezették ezt a nevelési elvet, és ott elkezdték a kommunista világnézet kialakítását. Ez azt a szociológiai álláspontot támasztja alá, miszerint a gyermekkor

egy társadalmi konstrukció, ami a státuszra utal, és ami mindig kapcsolódik egy kulturális beállítottsághoz, mely idővel változhat. Chris Jenks, a téma neves kutatója, elméletében kifejti, hogy azokkal a módszerekkel, melyekkel irányítani tudjuk a gyermekek gondolkodását, befolyást gyakorolhatunk a szélesebb társadalmi rétegekre is (Erdei 2004, 154–155).

A Jugoszláv Pionír Szövetség a kommunista párt kezdeményezésére jött létre a Jugoszláv Antifasiszta Ifjúság Egyesült Szövetségének (Ujedinjeni savez antifasističke omladine Jugoslavije - USAOJ) 1942. december 27-e és 29-e között megtartott I. kongresszusán. A párt az USAOJ segítségével szerette volna a Jugoszláviában élő fiatalokat összefogni, és egy szervezetbe tömöríteni a különböző tagköztársaságok keretein belül működő egyesületek helyett. Mindig is fontosnak tartották ugyanis az ifjúságra való hatás folytonosságának biztosítását, mert vezetői tisztában voltak vele, hogy a fiatal generáció befolyással van a társadalmi folyamatokra, így ezáltal magára a párton belüli állapotokra is (Stanić 1979, 392).

Az első jugoszláv pionírok már a második világháború alatt tevékenykedtek. Támogatták a partizánparancsnokságok munkáját, szállították az élelmet a harcosoknak, segítették a katonák családait, ápolták a sebesülteket, és ellátták mindazt az ideológiai töltetű tevékenységet, melyet elvártak tőlük. Partizán-dalokat írtak és terjesztettek, agitáltak a népgyűléseken és a különböző összejöveteleken, és hirdették a kommunista eszme nagyszerűségét. A háború után feladatuk kiszélesedett, hiszen azonkívül, hogy fejleszteniük kellett a szocialista rendszer vívmányait, részt kellett venniük az ország újjáépítésében is (Bodrits 1973, 8–9). Annak érdekében pedig, hogy az ehhez szükséges megfelelő magatartási formákat minél magasabb szinten elsajátítsák, hogy az adott közösségbe teljesen asszimilálódni tudjanak, a szocializálódási folyamatot azokra a hivatalos szervekre bízta, melyek a kommunista párt ellenőrzése alatt álltak. Fejlődésük mértékét számontartották, mert az ideológiailag elkötelezett gyerekekben látták a jövő zálogát. A magasabb iskolázottsági arány elérésével pedig az előző rezsimet akarták kritizálni, ahol nagyon magas volt az írástudatlanok száma. Olyan kulturális és nevelési politika kialakítására törekedtek, amibe minél több gyerek integrálható, és ezáltal befolyásolhatják életüket, gondolkodásmódjukat. Ezért a jugoszláv állam 1945 és 1952 között Agitprop néven egy olyan programot hirdetett, ami az írás-olvasás szintjének növelését célozta meg (Erdei 2004, 156).

Ám a nemzeti projektnek más célkitűzése is volt. Fel akarták készíteni a fiatalokat arra, hogy később képesek legyenek tudásukat a saját és a közösség életének megváltoztatására használni (Dimić 1988, 128).

1950-ben, amikor a társadalom legtöbb területén megkezdődött az öngazgatási modell kialakítása, a Jugoszláv Kommunista Párt Központi Bizottsága a gyermekekkel végzett munka irányításában és módszerében is változtatáso-

kat követelt. Ezért alakították meg a különböző gyermeknevelési és védelmi szervezeteket, amelyek olyan szakembereket tömörítettek, akik nemcsak nagy érdeklődéssel végezték a munkájukat, hanem megfelelő emocionális beállítottságúak voltak. A pionírszervezettől pedig ezzel szemben azt követelték, hogy olyan egyesület legyen,

amely gondoskodik a gyermekek játékaról, szórakozásáról és testneveléséről, s amely a szervezett kulturális tevékenység, kirándulások, menetekelések, táborozások rendezésével fejleszti a gyermekek olyan tulajdonságait és hajlamait, amelyek előremozdítják az ember helyes és sokoldalú fejlődését (Bodrits 1973, 9).

A nevelési módszereknek minden esetben változatosaknak kellett lenniük, a nagyobb hatékonyság érdekében. A pionírszervezetek számára az oktatási rendszer átalakítása hatalmas előnyökkel járt, hiszen ez a változás volt az, melynek köszönhetően a továbbiakban meghatározó szerepük lehetett a gyermekek mindennapi életében, és befolyásolhatták annak alakulását (Bodrits 1973, 10).

A szervezet szabályzata szerint

a Jugoszláv Pionír Szövetség a gyermekek egységes szervezete, amely előmozdítja az általános iskolás gyermekek szocialista nevelését – mindemellett – nevelési, öngazgatási, hazafias, társadalmi és szórakoztató szervezet, amely a gyermekeknek a társulásra, valamint a legkülönbélebb társadalmi és alkotó tevékenységükre irányuló szükségleteit szolgálja (Bodrits 1973, 11).

Általa a gyermekek könnyebben beilleszkednek az öngazgatási szocialista közösségbe, és magukénak érzik a kommunista társadalom eszmerendszerét.

A pionírszövetség a következő feladatokra helyezte a hangsúlyt:

- a rokonszenv kialakítása a dolgozó munkásemberek iránt
- a kölcsönös bizalom, a tisztelet, a szeretet és a humánus hozzáállás megerősítése
- a dialektikus materialista világnézet alapján végzett tanulás és munka serkentése
- együttműködés az ország többi pionírkollektívájával
- a népek testvériségének és egységének megismerése és ápolása
- békés együttműködés a világ más népeivel, elsősorban a szocialista és az el nem kötelezett országokéval, illetve a haladó szellemű mozgalmakkal
- a természet iránti szeretet és a környezetvédelem fontosságának hangsúlyozása

- az új tudományos és a technikai vívmányok megismertetése és azok alkalmazása a hétköznapi életben
- a szabadidő hasznos eltöltésére való igény felélesztése.

Az általános iskola első osztályában minden gyermek felvételt nyerhetett a pionírszövetségbe, ha megtette a megfelelő előkészületeket, és alkalmasnak ítélték rá. Az avatás ceremóniájának meghatározott tradíciói voltak. Az ünnepélyes tagfelvétel különböző népi ünnepeken zajlott. Ilyennek számított például november 29-e¹, újév vagy a tavasz első napja. Az avatás a felsorakozott pionír csapat és annak zászlaja előtt történt, ahol a parancsnok először ismertette a szabályzatot, illetve a jövődöbeli feladatokat, és csak utána következhetett a növendék felvétele. Minden kisdíáknak fogadalmat kellett tennie, melynek szövege így szólt:

1. ábra

2. ábra

Ezután a vezetők az új belépőknek átadták a pionírjelvényeket, és a nyakukba kötötték a háromszög alakú kendőt, a szervezet egyik ikonikus szimbólumát, ami vörös anyagból készült, és 100 × 40 centiméteres nagyságú volt. A jelvényen a pionírok emblémája kapott helyet, mely egy pionírpárt ábrázolt, háttérben a szervezet zászlajával, illetve szerepelt rajta az ötágú csillaggal, babérkoszorúval egyetemben a mottó is: Titóval a hazáért, előre!²

1 A kommunista Jugoszlávia megalakulásának napja.

2 A jelvényen lévő motívum a *Pionírújság* fedőlapjainak állandó része.

3. ábra

A pionírszervezeteknek több jelképük is volt, melyeknek eszmei értéket tulajdonítottak. A jelvényen és a kendőn kívül a ruházat többi darabja szintén ugyanolyan fontos volt, hiszen együtt, mindent összevetve képezte az egyenruhát, melyet a legtöbb gyerek büszkén hordott. Kötelező volt a fehér ing vagy blúz, a kék nadrág, illetve szoknya, a nyakba kötött kendő és az ötágú csillaggal ellátott kék vagy fehér Tito-sapka³ viselete. Ezenkívül minden pionír rendelkezett egy tagsági igazolvánnyal is, mellyel bizonyítani tudta csapattagságát. Ebben a nevének kívül szerepelt a szervezetéé is, ami általában egy néphősről, forradalmárról, fontos politikai személyről vagy eseményről kapta a nevét.

4. ábra

3 Ez a fejfedő nagyon hasonlít a szerbek szimbolikus jelentéstartással rendelkező sapkájára, a sajkacsára, bár a formát a szovjet csapatok által a második világháborúban viselt sapkáról vették át. Nevét a Sajkás-vidékről kapta.

Mivel ezáltal minden csapat egy különálló egységet képezett – saját szervezeti felépítéssel –, így rendelkezett az ahhoz kapcsolódó egyéni kellékekkel is. Ilyen volt például a vörös csapatzászló, ami általában 150×75 -es nagyságban készült, és tartalmazta a nevüket, illetve a fent ismertetett emblémát, de egyes csapatok kreáltak maguknak saját indulót és készítettek egyedi jelvényeket is. Ugyanakkor nem zárták ki annak a lehetőségét sem, hogy a más ifjúsági tömörülések, társadalmi szervezetek kitűzőit is magukon hordhassák.

A mozgalom, illetve a felette álló hatalmi szerv fontosnak tartotta, hogy folyamatosan fenntartsa a gyerekek elégedettségérzését, hiszen csakis akkor tudtak hatást gyakorolni rájuk, ezért állandó jellegű volt a dicséretes osztogatása. Az elismerések jöhettek helyi, vagyis csapatszintről, de kaphatták – közvetlenül ugyan – akár magától az államfőtől is. Jellegüket tekintve széles skálán mozogtak. A legtöbb esetben érmékre, plakettekre, diplomákra, vándorszobrokra kell gondolnunk, de az is kitüntetésnek számított, ha valaki képviselhette csapatát körzeti szinten, tag lehetett egy-egy alkalomra felállított küldöttségben, vagy akár részt vehetett nemzetközi pionírtalálkozókön (Bodrits 1973, 16–17).

A Pionírújság létrejötte

A második jugoszláv állam a sajtóra mint a befolyásolás legjobb eszközére tekintett. Mivel közvélemény-formáló szerepet töltött be, ezért képviselőitől elvárták a teljes mértékű politikai elkötelezettséget. Ezzel magyarázható az a tendencia, hogy egyre több hozzá nem értő személy válhatott szerkesztővé, tudósítóvá, akik valójában csak az előre megkapott tartalmat közölték, míg a szakemberek, akik sokszor nem tudtak azonosulni ezzel az elvvel, teljesen háttérbe szorultak. Tudatosították, mik azok a témák és kik azok a személyek, akik szerepelhetnek a médiában, és melyek a nemkívánatos hírek, amik semmiképp sem jelenhetnek meg.

1945 után a társadalmat – szovjet mintára kiépült – adminisztratív rendszerrel szabályozták. Az Agitációs és propagandaosztály (Agitprop) hivatalosan tanácsadó testületként működött, valójában azonban a cenzor szerepét töltötte be. A bizottságai révén ellenőrizni tudta az ország területén a tudományos, művészi és oktatói tevékenységet. A nemzeti kisebbségek esetében még szigorúbb volt a szabályozás, mint az államalkotó nemzetek tevékenységénél, így sokszor nem is volt szükség tényleges intézkedésekre, elég volt a megfélemlítés (Cvetković 2006, 505–506).

A fordítás miatt nagyobb ellenőrzést igényelt minden kisebbségi nyelven írt publikáció. Ha valaki nem az elvárt tartalmi és formai elveket követte, akkor

annak írása meg sem jelenhetett. Ebből adódóan jól működött az öncenzúra is, hiszen, ha valaki dolgozni akart, alkalmazkodnia kellett a társadalmi normákhoz. Az államvezetés folyamatosan változtatta az ellenőrzés formáit, hogy leplezze létezését, ettől függetlenül mindenki tudott róla. Elsősorban a politikai cenzúrát alkalmazták, mely a szerzők és műveik ideológiai tisztaságát ellenőrizte, de komoly figyelmet szenteltek a behozatali könyvekre, újságokra, folyóiratokra is, nehogy azok veszélyeztessék az állam fejlődését (Balázs-Arth 2016, 32–33).

Ebben a légkörben jelent meg 1947. január 1-jén a *Pionírújság* első száma, a magyar kisgyermekek egyetlen periodikájaként. Előzménye 1945 és 1946 között az *Ifjúság Szavának Pionírjaink* című állandó rovata volt (Gerold 2001, 171). Az újság főszerkesztőjének Cellik Magdát, egy vidéki pártaktivistát neveztek ki, ami alátámasztja azt a tényt, hogy a lojalitás mint elsődleges szempont, megelőzte még a szaktudást is.

Cellik Magda – az újvidéki vasútállomást tervező Farkas Imre testvére – 1922-ben született Törökbecsén. Férje, Cellik István 1946-os halála után, aki gimnáziumi tanár volt Szabadkán, hároméves fiával visszaköltözött szülővárosába. Pénztárosként dolgozott, szabadidejében pedig a magyar nők szervezetében tevékenykedett, és a helyi pionírcsapat megszervezésén fáradozott. Akkor kapta a felkérést az újság szerkesztésére, melyre így emlékezett vissza:

Ebben az időben jött Újvidékről egy fiatalember, Sóti Ferenc, aki a Vajdasági Központi Ifjúsági Szövetség tagja volt. Azzal az ajánlattal jött, hogy menjek Újvidékre, és segítsek megszervezni egy magyar gyermekújságot. Nehéz döntés előtt álltam. Fájó szívvel váltam meg kicsi gyermekemtől. A megkezdett szervezeti munkát félbehagyni sem volt könnyű. Végül mégis Újvidékre kerültem, és ott a *Magyar Szó* és a *7 Nap* szerkesztőinek segítségével, oktatásukkal és irányításukkal megtanultam az újság technikai szerkesztését és a nyomdászatát. Az újság tartalmához az Ifjúsági Szervezet adott irányítást, és példának a központi jugoszláv pionírújságot, a magyarországi és a szovjet gyermeklapokat használtam (Lennert 2006, 4).

Az újságot nem egyedül, hanem Csasznyi Terivel és egy gimnáziumi tanárral – valószínűleg Molnár Gézával – közösen készítették a szovjet *Pionirszkaja Pravda* és a magyarországi *Úttörő Gyermekújság* mintájára.

5. ábra

Az első vezércikkben, melyben a főszerkesztő (Magda néni) a leendő olvasóihoz, a kis pionirokhoz szól, egy történetet mesél el, melyben gyerekekkel beszélget, és akik a szerb pionírújság kapcsán így nyilatkoznak: „De jó lenne, ha lenne magyar pionírújság is, amit mindannyian olvashatnánk!” Erre reflektálva írja a lapban: „Én csak mosolyogtam magamban, mert tudtam, hogy újre már meg is jelenik a magyar pionírújság első száma, hisz a Népfront régen tervbevette és már készítik is.”⁴

Az állam vezetőségének kétségtelenül határozott célja volt az újság elindításával. Először is tudjuk, hogy a médiának – jelen esetben a vizsgált gyermeklapnak – közösségformáló szerepe van (volt), másodsor pedig Erik Eriksonra⁵ hivatkozva kijelenthetjük, hogy ez az a periódus az egyén személyi fejlődésében, amikor kialakul és megszilárdul az identitás, amely a további viselkedést jellemzi. A propaganda célja pedig pont az⁶, hogy az embereket olyan őszintén, olyan mélyen nyerve meg egy eszmének, hogy végül azt teljesen magukénak érezzék.

4 Pionírújság, I. évf. 1. sz. 3. o.

5 Erik Erikson (1902–1994) ismert fejlődépszichológus, elismert pszichoanalitikus. Az ő nevéhez fűződik a nyolc szakaszból álló ún. eriksoni pszichoszociális fejlődésmódel.

6 Joseph Goebbels, a hitleri náci Németország propagandaminisztere szerint.

A *Pionírújság* felülete tehát megfelelő teret biztosított a kommunista pártnak az ilyen jellegű tevékenységre, és segítségével észrevétlenül befolyásolhatta a kisiskolások lelki fejlődését. Az ifjúságnak ugyanis nagy szerepe volt a jugoszláv társadalomban. A rendszer támaszát látták bennük, akik az ország újjáépítésében előremutató példaként szolgálhatnak.

A *Pionírújság* felépítése

A *Pionírújság* megjelenése a kommunista mozgalom célját szolgálta. Az államvezetés gondolatait közvetítette a gyermekek felé. Szerkesztői, akik pártalapon kerültek e pozícióba, valójában az elvárt koncepció szerint működtették a lapot, saját ötletek bevezetése fel sem merülhetett, így viszont anyagi gondokkal nem kellett küzdeniük, mert a Tartományi Pártbizottság biztosította a megjelenéshez szükséges anyagi keretet.

Az újság kezdetben nyolc, majd tíz, tizenkettő, később tizenhat és húsz oldalon jelent meg kétheti rendszerességgel. A kiadásért a Híd Kiadóvállalat, 1957-től pedig az akkor alapított Forum Lap- és Kiadóvállalat felelt. A mai gyermeklapoktól eltérően teljesen más felépítés jellemezte. Az újságnak nem volt fedőlapja, az első oldallal indult, mely minden esetben egy ideológiai írást tartalmazott, legtöbbször egy-egy szimbolikus kép kíséretében.

6. ábra

A későbbiek folyamán ettől néha eltértek, amikor kizárólag egy kép szerepelt az első oldalon – ezt akár már címlapnak is tekinthetjük –, de nem vált jellemzővé.

7. ábra

Az első oldal mindvégig következetesen ugyanazt a koncepciót követte. Felül nagy írott betűkkel szerepelt az újság neve, amely majdnem egy évig *Pionirújság*ként, vagyis rövid i-s formában volt feltüntetve, és csupán a 16. számtól alkalmazták a helyes alakot. Mivel a lap címéből egyértelmű, hogy ki a megszólított csoport, hiszen a pionírmozgalom a 7–15 éves korosztályt ölelte fel, így alcímre nem volt szükség.

A vizsgált időszakban a hivatalos nyelvhasználat a prioritást élvező szerbhorvát nyelv értelmében a földrajzi nevek magyar megfelelőjeként nem a magyar formát, hanem a szerb átíratot alkalmazta, például Szabadka helyett Szuboticát, Kishegyes helyett Maliigyost, Újvidék helyett pedig Noviszádot. Ugyanakkor a Tisza, a Duna vagy az Adriai-tenger nevét ilyen formában írták (Roginer 2013, 264). Ezt a szemléletet tükrözte az újság egész nyelve is. A kiadás helyeként az összes lapszámban „Noviszád” van feltüntetve, egyetlen alkalommal sem szerepel a magyar megfelelője, de a cikkekben, a tudósításokban ugyanez figyelhető meg. Az impresszum többi részét az utolsó oldal alján találjuk.

A lap kezdetben fekete-fehér kivitelezésű volt, majd két- és négyszínű nyomtatásban jelent meg. A piros szín dominanciájára már az elején felfigyelhetünk. Egyetlen színként túl erőteljesen alkalmazták, amivel valószínűleg pluszhatást akartak elérni. Az 50-es években jelennek meg más színek is, de csak a rajzok színesebbé tétele céljából, hiszen az akkori nyomdatechnikai lehetőségek miatt a fényképek minősége továbbra is gyenge maradt.

8. ábra

9. ábra

A *Pionírújság* tematikájára a sokszínűség jellemző, ami lehetővé tette az éppen aktuális események közlését. Mert bár egy gyermeklapról beszélünk, az első 2-3 oldalon mindig valamilyen politikai írás szerepelt. Ha egy gyermek a kezébe vette, ezekkel az ingerekkel találkozott először. A második legfontosabb téma a pionírság és a vele kapcsolatos tevékenységek voltak, és csak ezután szerepelhettek irodalmi alkotások: versek, mesék vagy más jellegű írások. Az utolsó oldalak egyikén a gyerekek kedvence, a *Fejtörő* című rovat, majd lapzáróként a *Pionír Posta* kapott helyet.

A *Pionírújság* megjelenésének tizenkét éve alatt négy szerkesztője volt. Az első két évben, 1957 és 1958 között a már említett Cellik Magda, akit a Szovjetunióval való szakítás után távolítottak el az újság éléről. Erre így emlékszik vissza:

Két és fél évig voltam a *Pionírújság* szerkesztője, amikor a vajdasági magyar gyermekeknek a kedvenc újsága lett. Sajnos egy politikai nézeteltérés a kommunista államok között, a Varsói Határozat, a hír, mint egy mennykő az égből, úgy csapott le rám. Nagy idealista voltam, hittem a szocializmusban. Kiálltam a hitem mellett. Életemben egy vég nélküli kálvária kezdődött. Egyik napról a másikra munkanélküli lettem, azzal a megbélyegzéssel, hogy megbízhatatlan vagyok, sehol sem kaptam munkát. Elvették az élelmiszerjegyeimet. Küzdelemmel teli, félelmes életem volt (Lennert 2006, 4).

Őt Girizd László követte, aki ugyanúgy két évig töltötte be ezt a pozíciót, majd 1952-ig Fodor Pál volt a főszerkesztő, és az utolsó hat évben Argyelán István (Vékás 2011, 115).

A *Pionírújság* kezdetben olvasókönyvként is szolgált, aminek szintén az volt a célja, hogy a lehető legtöbb gyermekhez eljusson. Összeállítói mindig arra törekedtek, hogy minél több irodalmi alkotás szerepeljen a lapban, természetesen szigorú cenzúra után, és közvetett jelentéstartalommal. 1954-től az újság egy folytatásos regényt tartalmazott, amit a lap közepéből kiemelve és összegyűjtve könyvvé tudtak alakítani a pionírok. A következő évben, 1955-ben *Pionírújság Kiskönyvtára* címmel könyvsorozatot indítottak, melynek első kiadványa France Bevk *Légy illedelmes* című műve volt (Csáky S. 1984, 1715). 1953 májusától 1954 októberéig a lap mellékleteként, majd önálló havi kiadványként megjelent a *Mézeskalács*, a legkisebbek számára indított periodika is (Gerold 2001, 152). 1958-ban egy pályázatnak köszönhetően az újság nevet változtatott, először *Jópajtás*, majd egy kis idő után *Jó Pajtás* lett, és ezzel lezárult egy korszak a folyóirat életében.

A jugoszlávság fogalmának megjelenése a lapban

A jugoszláv identitástudat megerősítését elsődlegesen a történelmi múltból vett témák szerepeltetésével kívánták elősegíteni, de hasonló célt szolgált az aktuális politikai események ismertetése is. Ugyanakkor legalább ilyen fontosnak tartották kiemelni és felhívni a gyermekek figyelmét a jeles dátumok és a társadalmilag pozitív megítélésű néphősök szerepére.

A történelmi témák bár összefüggnek, két nagyobb csoportra oszthatóak: a második világháború alatt lezajlott csatákra és a jugoszláv kommunista szervezkedésekre. Valójában mindkettő a partizánmítosz valóság alapját hivatott alátámasztani. A második jugoszláv államban ugyanis minden partizánt

hősként tiszteltek, akikre hálával kellett gondolni, hiszen nekik köszönhető az ország „felszabadulása”. Ahhoz azonban, hogy e cselekedetek nagyságát a gyermekekben is tudatosítsák, ismertetniük kellett a háború eseményeit. Ez volt az oka annak, hogy a *Pionírújság* keretein belül időről időre megjelentek olyan cikkek, melyek a különböző hadieseményekről és csatákról szóltak: *Az első offenzíva*⁷, *A II. offenzíva*⁸, *A harmadik offenzíva*⁹, *IV. offenzíva*¹⁰, *Ötödik offenzíva*¹¹, *A kragujeváci vérengzés*¹², *Belgrád felszabadult*.¹³ Ezekben a harcokban kellett kiemelni az ifjúság szerepét, azokét, akik munkáját tovább kell vinniük. Ebből a célból született meg például az *Emlékezés a Jugoszláv Antifasiszta Ifjúság első kongresszusára*¹⁴ című írás is, melyből megtudhatjuk, hogy az ifjúság már 1941 decemberében kimondta: a nép oldalán, Tito marsall mellett harcol. Ez volt az első olyan alkalom, amikor a fiatalabb nemzedék is kinyilvánította akaratát. A kongresszus megerősítette a nemzetiségek között a testvériség szellemét, és létrejött az Egységes Jugoszláv Antifasiszta Ifjúsági Szervezet. Az ő példájuknak kell a gyermekek szeme előtt lebegnie, hiszen merészségük és kiállásuk is hozzájárult az áhított szabadság eléréséhez. Szintén az ifjúság szerepének a háborúban való fontosságát hivatott bemutatni az a történet, mely egy partizán elbeszélése alapján született: Láca, aki nem csatlakozhatott a partizáncsapatokhoz, mert neki kellett gondoskodnia szüleiről, mindenképpen szeretett volna segíteni, így egy barátjának köszönhetően egyre fontosabb feladatokat láthatott el. A fasiszta kaszárnyákba röpiratokat hordott, ahonnan muníciót és fegyvert zsákmányolt, és azokat eljuttatta a partizánokhoz. Amikor végre sikerült ténylegesen is csatlakoznia hozzájuk, annyira boldog volt, hogy mindig a legnehezebb feladatokra vállalkozott. Hamarosan egyik tized parancsnoka lett, és a harcokban mindig az élen járt. Bajtársait pedig azzal lelkesítette, hogy ne féljenek, mert egy jobb életért harcolnak!¹⁵ A partizánoknak saját dalaik voltak, melyek közül egyik indulót az újságban is megtaláljuk:

7 *Pionírújság*, I. évf. 18. sz. 2. o.

8 *Pionírújság*, II. évf. 21. sz. 8. o.

9 *Pionírújság*, II. évf. 5. sz. 2. o.

10 *Pionírújság*, II. évf. 2. sz. 4. o.

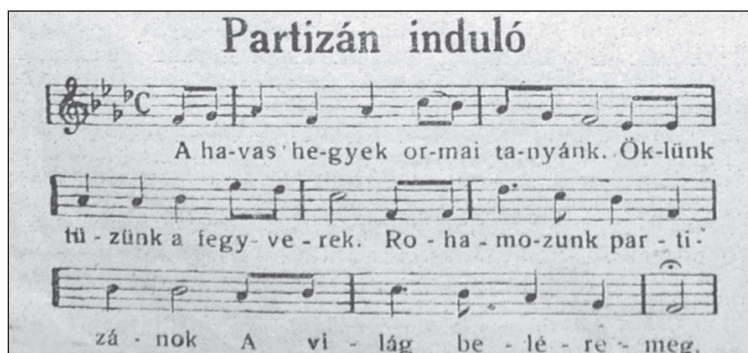
11 *Pionírújság*, I. évf. 10. sz. 4. o.

12 *Pionírújság*, X. évf. 6. sz. 12. o.

13 *Pionírújság*, I. évf. 16. sz. 2. o.

14 *Pionírújság*, I. évf. 20. sz. 5. o.

15 *Pionírújság*, II. évf. 21. sz. 8. o.

10. ábra

Ha a partizánharcokat és csapatokat vesszük górcső alá, mindenképpen ki kell térnünk a magyar vonatkozására is, hogy teljes képet kapjunk. Dimitrije Boarov *Vajdaság politikai története* című munkája átfogó képet ad arról, hogyan állt a magyarság e mozgalomhoz, és miként vélekedtek hozzáállásukról a jugoszláv kommunisták. A Vajdasági Népfelszabadító Mozgalom egyik értekezletén arra a megállapításra jutottak, hogy a magyarok közeledése a „népfelszabadító” harc-hoz nagyon lassú. Ezt azzal magyarázták, hogy félnek a szerbek bosszújától, de a párttagoknak fel kell őket világosítani, hogy csak a bűnösöket fogják megbün-tetni, nem pedig az egész magyarságot (Boarov 2012, 169–170). A propaganda ezért erősebbé vált feléjük, röplapokat, röpiratokat terjesztettek közöttük. 1944 elejétől az agitációs kiadványok már nyíltan harcra szólították fel őket, csatlakoz-zanak a jugoszláv partizánokhoz, és népük szabadságharcos hagyományaihoz híven fordítsák fegyvereiket az árulók ellen, közös erővel alakítsák ki a magyar és jugoszláv baráti együttélés lehetőségét (Stakić 1986, 524–526). Azt közvetí-tették feléjük, hogy bűneik önkéntes csatlakozásuk révén jóvátevéődnek. Ennek hatására alakult meg 1944 végén a magyar katonákból álló Petőfi-brigád, amely már 1945 elején szembekerült a németekkel, és szinte megsemmisült. Közben a sajtóban is megkezdődött a manipulálás. A *Szabad Vajdaság* című lap 1945. február 14-i számában egy magyar felkelő szájába adják a következő mondatokat:

Nekünk magyaroknak ki kell érdemelnünk azt a bizalmat, amelyben a demokratikus, föderatív Jugoszlávia többi népei részesítettek bennün-
ket. Mi csak úgy igazolhatjuk ezt, ha mindannyian, akik erre alkalmasak vagyunk, belépünk a Néphadsereg soraiba (Vajda 2006, 37).

A vajdasági baloldali magyar politikusok egy másik magyar zászlóalj felál-lítását is tervezték, de arra már nem került sor. 1945. április 1-jén a Jugoszláv Népfelszabadító Hadsereg és a partizánosztatok felvették a Jugoszláv Néphad-sereg nevet, így a nemzetiségi alakulatok – köztük a Petőfi-brigád is – megszűn-

tek. Emléke viszont fennmaradt, amit büszkén állítottak példaként a pionírok elé már az első szám címdalán:

Két évvel ezelőtt, még nagy háboru volt. Puskaropogások, ágyudörgések, bombázások zaja hallatszott mindenfelé. Ebben az ágyutűzben, valahol Topolya környékén, partizán és szovjet győzelmi indulók mellett felcsendültek a magyar katonanóták is. Megalakult a Petőfi brigád, Kiss Ferenc vezetésével. Ez a hír dobpergésként végigfutott Vajdaság területén. Megmozdultak a magyar szabadságszerető ifjak is és csoportosultak Petőfi vörös zászlaja köré. Karöltve a népek szabadságáért harcoló szovjet katonákkal és partizán hadseregünkkel, harcbandultak ők is a fasizmus ellen. Aránylag rövid idő alatt a Petőfi-brigád győzelmetgyőzelemre halmoz. Önfeláldozásával és vitézségével hamar kitűnnek a Petőfisták és a XVI. divízió legjobb harcosaivá válnak. Erős hittel és meggyőződéssel harcolnak a végső győzelemig.¹⁶

Ma már bizonyított, ezért kijelenthető, hogy a cikk erős túlzásokat tartalmaz, ezt viszont egy kisiskolás nem tudhatta. Eléjük kétségkívül példaképként lehetett

11. ábra

16 Pionírújság, I. évf. 1. sz. 1. o.

állítani egy magyar partizánt, aki pár évvel korábban a fasiszta németek ellen harcolt. A harc fogalma, a szabadságért küzdő katona, maga a küzdés, illetve a hadsereg egyébként is az egyik legmeghatározóbb elemei voltak a lapnak. Több alkalommal is címodalt kapott a téma.

A második jugoszláv államban a háború minden jelentős dátumáról megemlékeztek. Az egyik ilyen december 22-e volt, a Jugoszláv Hadsereg napja. „1941-ben ezen a napon alakult meg az első reguláris alakulat, az I. Proletár Brigád. Kezdetben nagy gondot fordítottak a fegyveres erő megteremtésére¹⁷ és az erősödésre, hiszen a nép köréből – a kommunista párt felhívására – verbuválódtak, így nem rendelkeztek semmiféle tartalékkal, de idővel a sereg egyre nagyobb létszámúra duzzadt, és sikeresebbé vált. A nép és a Párt ügyéhez való határtalan odaadás, a Titó elvtárs iránti határtalan szeretet, a szabadságszeretet és a szabadságunk ellenségeivel szemben táplált ellenállhatatlan gyűlölet – ezek voltak azok az eszmék, amelyek a népi forradalomban Hadseregünket győzelemről-győzelemre vezették”¹⁸ – olvashatjuk a *Pionírújságban*. A háborúban a hadsereg nagy részét az ifjúság képezte, amit mindig is büszkén emlegettek, és a gyermeklap egyik fő példázataként szerepeltették.

**MA SZORGALMAS PIONÍR –
holnap ügyes katona**

Minden gyermeket érdekel a katona élete, mert örömmel játszik katonáskodással. Mivel magam is voltam gyermek mint ti pionírok, elhatároztam, hogy egy pillanatra szemek elé varázsolom nepihadseregünk tagját a harcos katonát.

Hogyan néz ki egy katona: A mai népi katona tetőtől talpig átöltözték egyenruhába, amely különféle színű, attól függ, hogy melyik egységhez van beosztva. Van tengerész, gyalogos, huszár, légitörő és műszaki egység. A tengerész leg több idejét a kék Adrián tölti, ott örökdió. A gyalogos a többi egységekkel együtt hazánk különböző vidékein végzi kötelességét. Hazánk légi terein a légitörő örökdió.

Mit csinálnak a katonák: Gyerekek a katonák tanulnak. Ha a pionír szorgalmasan elvégzi kötelességét az iskolában, odahaza a pionírotthonban, akkor neki könnyű lesz majd a katonaságnál megbirkózni minden feladattal. A mai népi hadsereg katonái kiképzése és vezérfonala az iskola. Ez az a szabadságszeretet és ennek megbecsülését ezen az iskolán keresztül tanulja meg a katona.

Hogyan élnek a katonák? A katonák kaszárnyákban, nagyobb közösségekben élnek. A családhoz hasonlóan, csak sokkal több családtaggal. A katonák öltöze egyforma, a butor a szobában szentien. A felszerelés, a csajka, kulacs, hátizsák, stb. mind egyszemélyes és mégis minden katona tudja melyik az övé. A konyha, az étkező közös. A rendre a tisztaságra közösen ügyelnek. A közösség, a festvényes öntudata napról-napra mindig erősebb lesz. Nem tekintenek az ifjak arra, hogy hogyan beszél valamelyik bajtárs, hanem arra, hogy mindannyian emberek vagyunk és az akarunk egy szabadságunkat, fejlődésünket, boldogulásunkat mindenkor mindenkiel szemben megvédeni.

A katonai kötelesség teljesítése következtében hazánk ifjai megismerik országunk természetes szépségeit, gyönyörű hegyes vidékeit, tavait, völgyeit, és a kék Adriát. Mindenekelőtt megismerik hazánk lakóit, a népek életviszonyait, környezetét.

Akkor könnyen megértik, hogy a népek egymásra vannak utalva és emberi kötelesség egymáson segíteni.

Közös emlékek megmaradnak a harcosok szívében, hazatértek után élményeikről sokat tudnak mesélni barátaiknak.

Homola Ferenc
Vojna postar 11243/V Baosics

12. ábra

17 „...eleinte majdnem csupasz kézzel küzdöttek az állig felfegyverzett németek, olaszok, a többi betolakodó és a belső ellenség ellen. Nem volt könnyű pusztá kézzel fegyvert szerezni. Partizánjaink azonban olyan hősiességgel harcoltak, hogy rövid idő alatt már az ő kezükben is fegyver csillogott” (*Pionírújság*, III. évf. 24 (68). sz. 4. o.).

18 *Pionírújság*, II. évf. 24 (40). sz. 2. o.

A kommunizmus ugyanis a gyermekekből harcos munkás felnőtteket akar nevelni, akik majd hű „katonái” lesznek a rendszernek. Ennek érdekében a közösségi tudat és a militáris szerepvállalás fontosságának hangsúlyozása – közvetett és közvetlen módon – gyakran megjelenik a lap hasábjain.

Az ország elsődleges ünnepének megalakulásának napját, november 29-ét tartották. A pionírok számára háromszoros fontossággal bírt, hiszen ők nemcsak az AVNOJ második ülésére és a köztársaság megszületésének napjára emlékeztek ilyenkor, hanem minden évben ekkor avatták új pionírjaikat is, ami egyértelműen a vezetők manipulatív szándékának köszönhető. Ezzel a lépéssel ugyanis mindhárom esemény felértékelődött a gyerekeknél, hiszen személyes kötődés járult hozzá. Az államalakulat létrejöttéért – a kommunista párt véleménye szerint – mindenkinek hálásnak kell lennie, hiszen ez az előzőnél egy sokkal jobb perspektívát biztosít. Az összehasonlító gondolkodásmód a kommunista ideológia sajátja volt. A múlt és a jelen, a rossz és a jó, a kapitalista és a szocialista társadalmi modell szembeállításával kívánta alátámasztani a rendszer irányelveit. Ebből adódóan a haza fogalmához, a köztársaság megszületésének tényéhez, az új társadalmi rendszer által nyújtott lehetőségekhez és alapvetően a szabad élet jogához is a szenvedést, a véráldozatot és a hála érzését társították.

13. ábra

14. ábra

A pozitív dátumok sorából mindenképpen ki kell még emelni október 20-át, Belgrád „felszabadulásának” napját. A kommunista pártvezetés számára ez azért volt lényeges, mert e küzdelem példáján bemutathatták az összefogás erejének eredményességét. A témával a Vörös Hadsereg miatt csupán az 1947-es és az 1957-es évfolyamban találkozunk, de akkor többször is. Egy alkalommal maga Tito ad ki közleményt:

E nagy győzelem népeink legnagyobb ellensége a német megszálló felett különösen azért fontos, mert a bátor Sumadija, Bosznia, Crnagóra, Horvátország, Vajdaság és Szlovénia fiai adták vérüket Beograd felszabadításáért. E győzelmet a testvéri Vörös Hadsereggel együtt vívtuk ki. [...] Harcosainknak és parancsnokainknak, akik a mi irányításunk alatt kivívták e történelmi győzelmet, népünk örök hálával tartozik.¹⁹

Mint már említettem, a szocialista rendszer manipulációjának egyik módszere az ellentétek hangsúlyozása volt. A jeles történelmi időpontok tekintetében szintén megfigyelhető ez az eljárás. A háborúban elért eredményeket a másik fél tekintélyének aláásásával kívánták még nagyobb jelentőségűvé tenni. Ennek egyik jó példája a Londonba emigrált jugoszláv kormány tettének elmarasztalása, szemben a JKP e lépésből adódó reakciójának felmagasztalásával.

A szégyenletes fegyverletételt népünk nem fogadta el. Évszázadokon keresztül harcolt ez a nép a szabadságért és szilárdan meg volt győződve, hogy egyszer kiharcolja. Amikor 1941-ben a Kommunista Párt általános felkelésre hívta Jugoszlávia népét, maga a Kommunista Párt állt az első harci sorba. [...] A feladat nagyon nagy volt. Harcolni kellett a német megszállók ellen, legyőzni a hazai kapitalistákat, új országot és népuralmat kellett teremteni. Meg kellett teremteni Jugoszlávia népeinek testvériségét és egységét, noha a fasiszták mindent megtettek ennek megakadályozására.²⁰

19 Pionírújság XI. évf. 18. sz. 16. o.

20 Pionírújság II. évf. 13–14 (33–34). sz. 6. o.

15. ábra

A jugoszlávság kategóriájának összetevőit kutatva fontos vizsgálati pontként merül fel a hősök személyének kérdésköre. Az elsődleges eszménykép, Josip Broz Tito és a nagy szovjet etalonok – Lenin és Sztálin – mellett ugyanis számos olyan egyén szerepel a *Pionírújságban*, akit a kommunista rendszer követendő példaként állít a gyermekek elé. A szocialista nevelési módszer egyik pedagógiai szerepe ugyanis az utánzó magatartás kialakítása volt. Ez viszont csak olyan csoportokon belül valósulhat meg, melyeket a hasonlóság tudata kapcsol össze. Az azonos érdeklődésű közösségek hasonló módon ítélik meg az eszményt és a hozzá való viszonyuk szükségességét, hiszen nagymértékben hat rájuk a csoportnyomás, melynek élén a legnagyobb tekintélyt élvező személy áll. Az egyéni eszménynek mindig összhangban kellett lennie az osztály eszményeivel és formáival, és rajtuk keresztül a társadalmi fejlődéssel is. A kommunista példaképek ezért normaként álltak a társadalom egésze előtt. Ahhoz azonban, hogy az egyén minél könnyebben azonosulni tudjon az ideállal, példákkal és magyarázatokkal kell számára követhetővé tenni (Zrinszky 1978, 16–25). A nézet érvényesülése a lap szerkesztésekor egyértelmű szempontnak számított, hiszen a *Pionírújság*ot lapozgatva számos alkalommal találkozunk a néphős kifejezéssel. A szocialista szimbólumrendszer két fő elemének, az államalkotó népnek és a hősiesség fogalmának az összekapcsolásával. A háborút követő években elsősorban a harcokban részt vett bátor katonákat emelték ki, és az őket irányító ismert vezetőket.

A néphősök fogalmi relevanciájának vizsgálata során külön ki kell térni a női eszménykép kategóriájára. A nők helyzetének alakítása és maga a nőpolitika kiemelt helyen állt a kommunista ideológiában. Eszközként használták a társadalom manipulálására. Azzal, hogy őket is munkába állították, és kialakították a kétkeresős családmoddelt, átrendeződtek a családon belüli funkciók, és így az állam sokkal nagyobb szerephez jutott a gyermekek szocializációjában. A nőkön keresztül valójában a gyermekek állami kisajátítása valósult meg, a kiskortól való intézményi felügyelet csökkentette a család önálló autoritását (Somlai 1986, 77). Mindez azonban rejtett célkitűzés volt. A média a nők emancipációját hirdette. A *Pionírújság*ban többször is találkozunk a témával, március 8-a, a nők napja alkalmából pedig kiemelten foglalkoznak vele. A kommunista rendszerben ez kiegyenlítőddött az anyák napjával, melyet előtte és azóta is május második vasárnapján ünnepelek.

A jugoszláv identitás részét képezték a sajátos ikonok: a címer és a zászló is. Az ország hivatalos címerén búzakalászokkal övezett mező szerepel, ahol a kalászokat alul egy szalag köti össze, ami a föderatív országterv dátumát²¹ (1943. XI. 29.) tartalmazza. A kalászok csúcsa között egy ötágú vörös csillag van, a mezőn pedig hat fáklya, melynek lángjai egyesülnek.²²

16. ábra

21 A szerb helyesírás szerint.

22 1963. június 7-i alkotmány, 3. szakasz (Kollin 1963, 39).

A Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság zászlaja a kék, fehér, piros színekből tevődik össze, melynek közepén ötágú vörös csillag van. A zászló szélességének és hosszának aránya egy a kettőhöz. Színei vízszintesen húzódnak, felülről lefelé haladva elől a kék, utána a fehér, majd a piros. Mindhárom szín egyharmad részt tölt ki. A csillag szabályos ötszög, és sárga szegély veszi körül. A csillag középpontja egybeesik a zászló átlóinak metszéspontjával. A csillag felső ága a zászló kék színének feléig ér, alsó ágai pedig a zászló piros színében hasonlóképp.²³

A *Pionírújság* képanyagát vizsgálva arra a megállapításra jutottam, hogy a jugoszláv címer és zászló teljes formájában nagyon keveset szerepel a lapban. A címerből a babérkoszorú és a vörös csillag – a tipikus kommunista jelképek – jelennek meg, a zászló esetében pedig a legtöbbször a pionírokéval találkozhatunk.

Összegzés

A kommunista világnézet a tudományos materialista világképre épít. A tudomány és az osztályérdek között kölcsönös kapcsolatot feltételez, vagyis azt, hogy a tudományban az osztályérdek, míg az osztályok tevékenységében a tudományos igazság realizálódik. A kettő kapcsolatával minden alátámasztható. A szocialista gyermekkép jellegzetességei is, hiszen a kommunista nevelés elvei a tudományos világképből indulnak ki. Az oktatási intézmény feladata a tudomány nézeteinek közvetítése a gyermekek felé. A tudás szintjét aszerint határozzák meg, hogy milyen mértékben sajátították el a dialektikus materializmust, vagyis a marxista filozófia alapjait. Mivel a párt eszméi és a tudományosság a szocialista világképben összekapcsolódik, ezért a pártosság kialakítása – mely a proletariátus osztályérdekeit képviseli – pedagógiai cél (Géczi 2006, 151).

A háború utáni fél évtized és az ötvenes évek sajtóorgánumaira mindvégig a kommunista ideológia jellemző, nemcsak Jugoszláviában, hanem az összes szocialista országban. Mivel a leggyorsabb eszköznek számított a kommunista nézetek közvetítésére, nagy szerepe volt a szocialista emberkép kialakításában. Ez volt az az időszak, amikor mindent a testvériség–egység eszméjének, a hatalmi pártnak rendeltek alá, és megkövetelték az egyén szolgálalkúságát, beintegrálhatóságát a rendszerbe. Bár az összes intézkedést a munkásság „érdekében” hajtották végre, ezek csak látszattevékenységek voltak, melyek mögött minden

23 1963. június 7-i alkotmány, 4. szakasz (Kollin 1963, 39–40).

esetben hatalmi érdekek húzódtak. A nemzeti intézmények és kulturális rendezvények engedélyezése is ilyen volt, mert bár létezhetek, működhetnek, de különálló tevékenységet nem folytathattak. A folyóiratoknak, napilapoknak, irodalmi kiadványoknak pedig a vezetőség álláspontját kellett közvetíteniük, elsősorban a belpolitikai eseményekre fókuszálva.

A *Pionírújság* szöveg- és képanyagát vizsgálva egyértelműen megfigyelhető, hogy egyes témák hétről hétre helyet kaptak, hiszen azok a tartalmak, amik nagy gyakorisággal jelentek meg, nagyobb jelentőséggel bírtak, fontosabbnak tűntek, így a célközönség figyelmét is jobban magukra vonták. Mivel a jugoszláv identitás gyors térnyerése az egyik legfontosabb célkitűzés volt az újonnan létrejött államalakulatban, ezért a társadalom minden szintjén arra törekedtek, hogy ezt tudatosítsák. A kisdíjakok esetében ilyenformán.

Irodalom

- Balázs-Arth Valéria. 2016. *A bácskai magyar sajtó és könyvkiadás irodalmi vetületei 1947–1952 között*. Újvidék: Doktori disszertáció. Kézirat.
- Boarov, Dimitrije. 2012. *Vajdaság politikai története*. Újvidék: Forum Könyvkiadó.
- Bodrits István (ford.). 1973. *A Jugoszláv Pionír Szövetség szabályai és irányelvei*. Novi Sad: Forum.
- Cvetković, Srđan. 2006. *Između srpa i čekića. Represija u Srbiji 1944–1953*. Beograd: Institut za savremenu istoriju.
- Csáky S. Piroska. 1984. Könyvkiadásunk történetéből. *Híd* 47 (12): 1712–1731.
- Dimić, Ljubodrag. 1988. *Agitprop kultura*. Beograd: Rad.
- Erdei, Ildiko. 2004. „*The happy child*” as an icon of socialist transformation: Yugoslavia’s Pioneer Organization. Budapest: CEU Press.
- Géczi János. 2006. A szocialista gyermekfelfogás a túlkorosok és a felnőttek oktatásának ikonográfiai megjelenítése. 1956–1964. Köznevelés. *Magyar Pedagógia* 106 (2): 147–168.
- Gerold László. 2001. *Jugoszláviai magyar irodalmi lexikon (1918–2000)*. Újvidék: Forum Könyvkiadó.
- Kollin József (ford.). 1963. *A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság alkotmánya*. Novi Sad: Forum Lap- és Könyvkiadó Vállalat.
- Roginer Oszkár. 2013. A jugoszláviai magyar irodalom és a geokulturális identitás a második világháború utáni években. In *Változó világ – változó közösségek*. 259–289. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium.
- Somlai Péter. 1986. *Konfliktus és megértés*. Budapest: Gondolat.
- Stakić, Radivoj. 1986. *Bečej u ratu i revoluciji 1941–1945. Hronika*. Bečej: Opštinski odbor Subnor.

Stanić, Milovan. 1979. A SKOJ-tól a Szocialista Ifjúsági Szövetségig. *Symposion* 15 (175): 390–395.

Vékás János. 2011. *Magyarok a Vajdaságban 1944–1954. Kronológia*. Zenta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet.

Zrinszky László. 1978. *Magartartásminták – azonosulás*. Budapest: Gondolat.

Képek hivatkozása

1. ábra: I. évf. 1. sz. 2. o.
2. ábra: II. évf. 22 (42). sz. 1. o.
3. ábra: I. évf. 6. sz. 1. o.
4. ábra: III. évf. 21 (63). sz. 3. o.
5. ábra: A Pionírújság első számának fedőlapja (I. évf. 1. sz. 1. o.)
6. ábra: I. évf. 10. sz. 1. o.
7. ábra: I. évf. 12. sz. 1. o.
8. ábra: I. évf. 7. sz. 1. o.
9. ábra: II. évf. 20 (40). sz. 1. o.
10. ábra: I. évf. 10. sz. 4. o.
11. ábra: VI. évf. 24. sz. 1. o.
12. ábra: I. évf. 4. sz. 4. o.
13. ábra: III. évf. 21 (63) sz. 3. o.
14. ábra: III. évf. 23 (67). sz. 2. o.
15. ábra: IV. évf. 6 (74). sz. 3. o.
16. ábra: III. évf. 24 (68). sz. 1. o.

Enikő GRUBER

WHAT WAS THE ROLE OF *PIONÍRÚJSÁG* IN STRENGTHENING THE YUGOSLAV IDENTITY?

This paper constitutes a part of my doctoral dissertation which I have defended at the Doctoral School of History of Eötvös Loránd University. My dissertation gives a comprehensive analysis of a children's magazine called *Pionírújság* which was published in Yugoslavia between 1947 and 1958. This paper deals with the concept of being a pioneer, and also the structure and the functioning of the pioneer movement in Yugoslavia. It demonstrates how this children's magazine was founded and presents its structure as well while showing how the concept of Yugoslavism was used in the magazine.

Keywords: *Pionírújság*, Pioneer movement, identity formation, Yugoslav self-image, manipulation

Enike GRUBER

KAKVU JE ULOGU IMAO ČASOPIS *PIONÍRÚJSÁG* [PIONIRSKE NOVINE] U UČVRŠĆIVANJU JUGOSLOVENSKOG IDENTITETA?

Ova studija je poglavlje moje doktorske teze, odbranjene na Doktorskoj školi za Istoriju Univerziteta Etveš Lorand u Budimpešti. U ovom poglavlju se vrši jedna opširna analiza časopisa *Pionírújság* (1947–1958). Studija daje pregled o pojmu pionirstva, o strukturi i delovanju pionirskog saveza, o okolnostima nastanka dečjeg časopisa, o strukturi časopisa i o pojavljivanju pojma jugoslovenstva na njegovim tabacima.

Ključne reči: *Pionírújság* [Pionirske novine], pionirski pokret, formiranje identiteta, jugoslovenski imidž o sebi, manipulacija